

Konkursui „Eilėraščio menas ir interpretacija“, skirtam profesorės Vandos Zaborskaitės atminimui

Tas liepos žydėjimas, arba Kai miršta kaimyno moteris

Esė pagal Jono Meko eilėraštį „Po Igno moters laidotuvių“

Augustina Binkytė, Biržų „Saulės“ gimnazijos 4b kl. mok.

Konsultavo mokytoja Virginija Kalvanaitė

Biržai

2022

Esė pagal Jono Meko eilėraštį „Po Igno moters laidotuvių“

Po Igno moters laidotuvių

Igno moteris mirė tai nugirdėm jį ir nusigėrėm
visi ir sakom eikim eikim laukan ir išsivaikš-
čiokim ir lengviau bus.

Tai ėjom visi ir ašotį alaus kartu nešėm ir
Petras sako gal eikim ir ką nors darykim tai
lengviau bus ir užsimirš.

Tai sakom darykim ką nors darykim.

Tai prie Valkiūno trobos sustojom ir sakom
ką nors padarykim Valkiūnui ką nors padarykim
gal langus lentom užkalkim ką nors darykim.

O prie sienos medis auga didelė didelė liepa
ir jau toks kvėpėjimas jau toks žydėjimas
tai sakom a vyrai tai jau kvėpėjimas medžio.

Tai alaus įsipylėm ir po medžių šakom pri-
sėskim vyrai ir nutarkim ką daryt čia gerai
pasėdėt po liepa ir Ignas kartu prisėdo ir
Ignas stiklinę išgeria ir dar kitą ir dar
kitą.

O jau liepa kaip kvėpia kaip kvėpia.

Bet daryti reikia ką nors daryt vyrai sako
Petras.

O Ignas dainuoja Ignas nori dainuoti tai jis
užveda tokią jau liūdną tokią jau liūdną
dainele.

O Petras nori ką nors linksmiau bet mes sakom
ne ne ne Igno moterį palaidojom ką čia jau
linksmiai dainuoti.

Tai Valkiūnas išeina ir sako o kas čia velnio
daros vyrai ko jau čia po mano langais
bliaunat.

Eik čia eik čia ką jau čia Valkiūnai Igno
moterį pakasėm tai ką tu jau čia riaumoji
Valkiūnai.

Tai Valkiūnas po liepa prisėdo ir irgi dainuoja
O ta liepa tai jau taip žydi taip žydi.

Ir sėdim ir dainuojam o Valkiūnas dar ąsotį
alaus atneša ir mes sėdim ir dainuojam o
naktis tai jau tokia naktelė naktužė kaip
nebeprisimenam ir taip sakytum ligi pat
žvaigždelių nusitiesia.

Vyrai jau dangus raudonuot pradeda sako
Ignas tai ačiū vyrai tai gal jau namon
traukt vyrai.

Tai gal jau ir eit mes sakom o Valkiūnas
tarpdury stovi ir ranka numoja tai jau eikit
ar ką sako.

O liepa jau taip kvepia taip kvepia kaip ne-
žinau jau.

O Ignai Ignotai tu kitą moterį surasi dar
nedainuok taip liūdnai Petras sako,

O jis neprisipažįsta vyras ne sako ne ne dėl
jos o tik taip kažko taip liūdna šita liepa
ir šita naktis jau tokia.

Tai ką jau čia Ignai tai ką jau to kitą dar
rasi.

Namo eikim vyrai namo eikim sako Petras ką
jau čia Ignotą pjaunam jam ir taip liūdna.

Tai ir parėjom namo ir išsiskirstėme o dangus
jau raudonas buvo.

(„Pirštai jos neša leliją: moteris XX–XXI a. lietuvių poezijoje“. Rinktinė. Sud. Julius Keleras.
Vilnius: Naujosios Romuvos fondas, 2017)

Tas liepos žydėjimas, arba Kai miršta kaimyno moteris

Liepa

„Semeniškių liepos. Romos / priemiesčių gėlės. / Avilos rugių / laukai, kaitroje iškirde / akmenys, / šaltos rūgščios drėgmės prikvipe Vienos vyno rūšiai, / žalumoj paskendę / kaimeliai, / saulės vėliavos!“ (J. Mekas) Vis dėlto iš pradžių – Semeniškių liepos. Semeniškiai, kur pradžia ir pabaiga.

Liepa, galbūt ta pati, iš ten, Semeniškių, kvepia ir žydi, žydi ir kvepia „Po Igno moters laidotuvių“ Jono Meko eilėraštyje. Jame, kaip Meko filme, viskas vyksta čia ir dabar, iliustruojama gimtojo krašto pajauta, akimirkos jausena, perteikta žodžiais. Visas eilėraštis persmelktas lietuviškos pasaulėjautos, kurios neužgožė nė spindinčio Niujorko gaudesys.

Mūsų lietuviškame senajame kaime liepą šeimininkai dažnai pasodindavo prie savo sodybos – ir pirmas vaistas peršalus, ir gražus, kvapnus medis, suteikiantis užuovėją ir puošiantis sodybą, – „o prie sienos medis auga didelė didelė liepa / ir jau toks kvepėjimas jau toks žydėjimas“.

Susėdusius kartu ir alaus įsipylusius kaimynus apgaubia liepos šakos, tarsi apsaugodamos nuo saulės, tarsi globodamos – „tai sakom a vyrai tai jau kvepėjimas medžio“. J. Mekas „Laiškuose iš Niekur“ rašė, jog senovės lietuviai buvo išvien su saule, mėnuliu, medžiais, visais augalėliais. Jie buvo kartu, išvien su gamta, ir gamtoje, žemėje. Neveltui ir V. Krėvės Lapinas ir Grainio liepa buvo tokie neatskiriami, tokie gyvybiškai susiję...

Liepa lietuvių tautosakoje įkūnija moteriškąjį pradą. „O ta liepa tai jau taip žydi taip žydi“ – tarsi jau mirusi Igno moteris tą vakarą būtų kartu su vyrais, tarsi ji pati juos apglėbtų, tarsi saldus medumi dvelkiantis kvapas atneštų jos dvasią...

Draugai

„Draugai, prisimenu tas valandas, kur prašnekėjome / kartu lig paryčių, jaunatviškai, laisvai, / ar kur dainuodami, triukšmaudami būriu mes ėjome / vidurvasario žydėjime liepsnojančiais laukais“ (J. Mekas) – tiek vasarų, tiek draugų likę prisiminimais. J. Mekas saugojo prisiminimus apie draugus, kaimynus, pažįstamus, nepamiršęs jų vardų, nemažai jų paminėjo eilėraščiuose. Beveik nekyla abejonių, kad Ignas buvo vienas iš jo kaimynų... Semeniškiuose.

„Tai alaus įsipylėm ir po medžių šakom prisėskim vyrai ir nutarkim ką daryt čia gerai / pasėdėt po liepa ir Ignas kartu prisėdo.“ Kaimynai susirenka po Igno moters laidotuvių – kartu išgyvenamas bendrystės jausmas suteikia dvasinės stiprybės, buvimas kartu reiškia užuojautą, palaikymą – „eikim eikim laukan ir išsivaikščiokim ir lengviau bus“. Vis dėlto ne visi kaimynai būdavo kviečiami prie alaus bokalo – kiekvienas kaimas turėjo ir savo valkiūną, kokį nors pikčiurną, kuris, atrodo, būtų visai nenusipelnęs tokio pakvietimo – eilėraštyje net Valkiūno langus sugalvojama užkalti. Tačiau ypatingomis akimirkomis vėl grįžtama į harmonijos ratą, Valkiūnas taip pat pakviečiamas prisėsti – „tai Valkiūnas po liepa prisėdo ir irgi dainuoja“. Atneša ąsotį alaus „ir mes sėdim ir dainuojam o / naktis tai jau tokia naktelė naktužė kaip / nebeprisimenam ir taip sakytum ligi pat / žvaigždelių nusitiesia“...

Mirtis

„Išsnigs sniegas – / nepareis. / Nukris lapai – / nepareis. / Lis lietus – / nepareis. / Žydės rugiai – / nepareis.“ (J. Mekas) Lietuviai niekada nebijojo mirties, nepersirenginėdavo papaisomis, ramiai tikėjo gyvenimu anapus. Laidotuvėms ruošdavosi namuose, iškraustydavo kambarį, paruošdavo vietą karstui, prinešdavo suolų, šeimininkės ruošdavo maistą, vyrai darydavo alų...

Mūsų, lietuvių, kultūroje naminiu alumi būdavo rituališkai atsiveikinama su mirusiuoju. Laidotuvės vykdavo trečią dieną po mirties, tik tada, kai pasiruošiama pagrabui (šermenims), kai „alus išrūgsta“. Po laidotuvių su artimaisiais visuomet likdavo kaimynai, jie neskubėdavo išsiskirstyti. Iš kapinių susirinkdavo prie stalo, meldavosi, šviesiai prisimindavo mirusįjį – „Igno moteris mirė tai nugirdėm jį ir nusigėrėm“. Bet „alaus kartu nešėm“ tik ąsotį, o ne kokią visą *bačką*.

Pasak lietuvių liaudies patarlės, tos pačios akys verkia, tos pačios juokiasi – buvimas kartu atitolindavo liūdesį, sustiprindavo bendrystę. Prisiminimai ir ilgesys pavirsdavo dainomis: „O Ignas dainuoja Ignas nori dainuoti.“ Atrodytų, sunku net atskirti, kur čia laidotuvės, kur šventė. Kaimynas Petras norėtų linksmiau – „bet mes sakom / ne ne ne Igno moterį palaidojom ką čia jau / linksmi dainuoti“.

Igno moters išėjimas anapus likusiųjų neskubino išsiskirstyti. Taip ir sėdėjo Semeniškiuose po liepa, iki kol „dangus jau raudonas buvo“...